

Bohozjavenie- výklad sviatku a komentár k sláveniu

6. januára gréckokatolícka cirkev rovnako ako väčšina kresťanských cirkví slávi sviatok Bohozjavenia alebo celým názvom *Sväté Bohozjavenie nášho Pána, Boha a Spasiteľa Ježiša Krista*. Niekedy sa tento sviatok nazýva aj Osvietenie (Prosvišćenije), čo súvisí s krstom, keďže krst (resp. iniciačné sviatosti) sa v byzantskej tradícii často označuje ako osvietenie.

Bohozjavenie (Bohojavlenie) je druhým najväčším sviatkom v liturgickom roku gréckokatolíckej cirkvi – hneď po Pasche. To, že ide o druhý najvýznamnejší sviatok, nasvedčuje aj počet starozmluvných čítaní (parémii) na večerni, ktorých je 13 (na Paschu až 15, na Narodenie Pána ich je 8). Bohozjavenie je teda väčším sviatkom ako Narodenie Pána (Vianoce), čo výslovne to potvrdzujú aj niektoré stichiry predsviatku.

Svetlý bol minulý sviatok, svetlejší je však, Spasiteľu, prichádzajúci... Vtedy hviezda oznamovala mudrcom, dnes však Otec ťa ukázal svetu: ty, ktorý si sa vtelil a znova viditeľne prideš, Pane, sláva tebe. (večiereň predsviatku 2. 1., stichiry na stichovni, 1. stichira)

Obidva tieto sviatky sú pritom silne prepojené a pôvodne sa slávili spolu (**viac o histórii tu**). Na sviatok Narodenia Pána oslavujeme zjavenie Boha v tele (v človečenstve), na sviatok Bohozjavenia oslavujeme zjavenie Boha v Trojici, preto je Bohozjavenie väčšie ako Narodenie. Nazýva sa nielen Zjavenie Pána, ale Bohozjavenie, pretože slávime zjavenie celej Trojice (hoci zjavenie Otca a Svätého Ducha bolo len v náznakoch, symbolicky – nie v úplnosti – to ani nie je možné). Pekne to vystihujú bohoslužobné texty:

*Pri Tvojom krste v Jordáne, zjavila sa, Pane, **poklonyhodná Trojica, Otcov hlas** Ti vydal svedectvo, nazval Ťa svojim milovaným **Synom**, aj **Svätý Duch** v **podobe holubice** potvrdil pravdivosť týchto slov, ...(tropár sviatku)*

***Trojica**, náš Boh, nám dnes nedeliteľne zjavila seba: **Otec** totiž zreteľne dosvedčil rodičovstvo, **Duch** v podobe holubice zostúpil z nebies, **Syn** sklonil svoje prečisté temeno pred Predchodcom, nechal sa pokrstiť a vykúpil ľudstvo z otroctva, ako Milujúci človeka. (cárske časy, 3. hodinka, 2. stichira)*

Obsah sviatku by sme mohli vidieť v šiestich rôznych aspektoch:

1. Zjavenie Trojice – Boh sa zjavuje ako spoločenstvo troch osôb (hypostáz), ako spoločenstvo lásky.

2. Zjavenie Ježiša Krista ako Bohočloveka – má dve prirodzenosti – božskú aj ľudskú. Ľudská sa zjavuje, keď sa ukázal ako človek, hlas z neba zase dosvedčuje, že je Boží syn, teda má božskú prirodzenosť.

3. Ježišovo poníženie – k Jánovi prichádzali ľudia a vyznávali svoje hriechy, Jánov krst bol prejavom pokory a uznaním hriešnosti. Ježiš sa prijatím Jánovho krstu robí hriešnikom, (hoci sám bol bez osobného hriechu), stáva sa hriešnikom – ukazuje, že prijíma naše hriechy za svoje, že ich berie na seba.

4. Krst (Ježišov krst ako predobraz/ prototyp nášho krstu) – Ježiš sa pri krste ponára do vody. Voda bola predtým symbolom smrti, keďže človek nie je schopný žiť vo vode (por. aj Gn 1 – Boh oddelil vody nad oblohou a pod oblohou, Duch Boží sa vznášal nad vodami; Gn 6-8 – potopa). Ježiš však svojím ponorením do vody z nej urobil už nie nástroj či prostredie smrti, ale nástroj života. Krst (po grécky βάπτισμα) znamená doslova ponorenie – ide o symbolické ponorenie do smrti a následné vynorenie sa zo smrti do nového života. Ježišovo ponorenie a vynorenie bolo zároveň predobrazom a predzvesťou jeho smrti a vzkriesenia.

5. Posvätenie vôd (a celého kozmu) – preto aj my konáme posvätenie vody. Ježiš Kristus posvätil vody pri svojom vstupe do rieky Jordánu, my posvätením akoby nechávame Ježiša znovu vstupovať do vody, ktorá napája všetko živé. On prišiel posvätiť celý vesmír, preto sa aj na Bohozjavenie zvykla posviacať voda v prírode, v rieke, v potoku, v jazere alebo v mori. Božia spása a posvätenie je pre celý vesmír, pre všetko stvorenie. Voda je princípom života v prírode, preto ju Ježiš posvätil svojím vstupom do Jordánu, a preto ju my posviacame na Bohozjavenie. Kedysi bývalo zvykom posviacať potoky, rieky, príp. jazerá, v súčasnosti sa však tento zvyk už len málokde zachováva. Rozmer posvätenia celého stvorenstva pekne vystihuje aj stichira:

„...Jordán volá k Jánovi: Prečo nechceš, Krstiteľ, pokrstiť môjho Pána? Prečo brániš očisteniu mnohých? Ved' on posvätil všetko stvorenie, nechaj nech posväťí i mňa, i všetky vody, lebo preto sa zjavil.“ (večiereň predsviatku 2. 1., stichiry na stichovni, stichira na Sláva)

6. Zjavenie spásy pre ľudstvo – po krste v Jordáne Ježiš začína verejne účinkovať, začína zjavovať svoj plán záchrany pre ľudstvo. Týmto plánom spásy je prijatie hriechov sveta na seba, smrť na kríži a vzkriesenie, ktoré symbolizuje ponorenie a vynorenie sa z vody Jordána.

Slávenie sviatku – liturgický aspekt

Liturgicky sa slávenie Bohozjavenia veľmi podobá na **slávenie Narodenia Pána**. Podobne ako v predvečer Narodenia Pána, aj v predvečer Bohozjavenia (5. januára) zachováame prísny pôst až do večera (ak nepripadne na sobotu alebo nedeľu). V tento deň sa konajú ráno **kráľovské hodinky – cárské časy**. (Ak tento deň pripadne na sobotu alebo nedeľu, kráľovské hodinky sa presúvajú na piatok.)

Poobede sa slávi veľká večiereň s liturgiou sv. Bazila Veľkého s 13 starozmluvnými čítaniami, ktoré sú tematicky zamerané najmä na krst. (Treba podotknúť, že ak predvečer sviatku, teda 5. január, pripadne na sobotu alebo nedeľu, tak sa slávi večiereň bez liturgie.)

Neskoro večer sa slávi veľké povečerie s litiou a požehnaním chlebov, pšenice, vína a oleja, ktoré sa potom použijú na tzv. myrovanie na druhý deň. Niekde sa spolu s povečerím slávi hneď aj utiereň, inde sa utiereň slávi až 6. januára ráno.

Obrad posvätenia vody

Špecifickou bohoslužbou sviatku je veľké svätenie vody, ktoré sa koná len na sviatok Bohozjavenia. Slávi sa buď 5. januára po večerni s liturgiou ešte pred veľkým povečerím alebo 6. januára po božskej liturgii.

Po úvodnom speve stichír, troch čítaniach zo Starého zákona (Iz 35, 1 – 10; Iz 55, 1 – 13; Iz 12, 3 – 6), čítaní Apoštola (1 Kor 10, 1 – 4) a Evanjelia (Mk 1, 9 – 11) nasleduje ekténia s prosbami za posvätenie vody, aby priniesla posvätenie, duchovný úžitok a uzdravenie duše i tela všetkým, ktorí ju budú piť alebo inak používať. Po nej nasleduje dlhá modlitba, pri ktorej biskup alebo kňaz trikrát ponára do vody najprv svietnik, potom trikrát na vodu dýchne v podobe kríža, potom trikrát prežehnáva vodu rukou, pričom do nej ponára prsty a nakoniec trikrát do vody ponára kríž. Po modlitbách vodou kropí všetkých prítomných a potom ľudia vodu pijú a berú si ju so sebou domov. Ako už bolo spomenuté, v minulosti sa posviacala spravidla voda v prírode (potok, rieka, prípadne jazero), dnes je to už len výnimočný zjav, azda aj preto, lebo voda v prírode už je často znečistená, preto sa zvykne posviacať voda len v chráme.

V deň sviatku Bohozjavenia alebo v období posviatku, ktoré trvá do 14. januára, je zvykom posviacať domy alebo byty vodou posvätenou na tento sviatok. Môžeme v tom vidieť kozmický rozmer sviatku – posvätenie stvorenstva a celého vesmíru.

7. januára slávime druhý deň sviatku označovaný ako *Zbor alebo Zhromaždenie k svätému a slávnemu Pánovmu prorokovi, predchodcovi a krstiteľovi Jánovi*. Liturgicky je to taký istý sviatok ako 26. december (Zhromaždenie k presvätej Bohorodičke), teda šestirčný (malý) sviatok s veľkým slavoslovím.

Mnoho gréckokatolíkov má zvyk robiť v predvečer Bohozjavenia (5. januára večer) takú istú slávnostnú večeru ako v predvečer Narodenia Pána (Štedrý večer) – s tými istými chodmi – tzv. druhú svätú večeru.

Zdroj: <http://www.grkat.nfo.sk>